

Narcistische Persoonlijkheids Stoornis

Dwangmatig in het kwadraat

Onder verantwoordelijkheid van de Particuliere Synode Zuid (Zeeland en Goeree-Overflakkee) is de Stichting Hulpverlening werkzaam (zie ook blz. 602 van het Kerkelijk Jaarboek 2012). In dit artikel zal het gaan over mensen met zeer dwangmatige gedragskenmerken. Aan het woord zijn de pastoraal werker en een bestuurslid.

Soms wordt wel gezegd dat elke leider, bijvoorbeeld van een grote onderneming, narcistische trekjes heeft of zelfs moet hebben. Dat zou betekenen dat deze trekjes helpen bij het functioneren als leider. Is leiderschap hetzelfde als narcisme? Wanneer gaat het mis? Wanneer wordt de grens van het betamelijke overschreden?

Ze heeft een diepe snee in haar bovenarm. Haar wang vertoont een blauwe plek

De afkorting die hiervoor gebruikt wordt, is NPS (Narcistische Persoonlijkheidsstoornis). In de literatuur wordt onderscheid gemaakt in allerlei vormen van NPS, bijvoorbeeld extra gerichtheid op het geniaal zijn, of op het seksuele. Algemeen kenmerk is dat er geen grenzen zijn als het gaat om het willen bereiken van doelen. Daarbij worden grenzen bij anderen overschreden. Er wordt gemanipuleerd en geen rekening gehouden met gevoelens en belangen van anderen. Men is extreem jaloers en sterk arrogant. Tegenspraak wordt niet geduld.

Circa 0,7 tot 1% van de bevolking lijdt aan NPS. Het komt het meest (tussen de 50 en 75%) voor bij mannen. In Nederland gaat het ongeveer om 130.000 personen. Ongeveer 90.000 hiervan zijn mannelijk.

Narcistisch gedrag is niet wat het lijkt. De persoon *lijkt* stevig in zijn of haar schoenen te staan. Iemand *lijkt* een sterk gevoel van eigenwaarde te hebben. Maar het tegendeel is waar. Vaak is men onbewust onzeker en compenseert dat door overmatig stevig gedrag. Dat gedrag moet ook kritiek voorkomen vanuit de omgeving. Het gedrag is daarmee een soort bescherming van het eigen, zwakke zelfbeeld.

Hoe ontstaat narcisme?

Waar komt narcistisch gedrag vandaan? We leven in een gevallen wereld. God, onze Schepper, hebben we de rug toegekeerd. Dat is de diepste oorzaak. De literatuur gaat vaak terug naar de jeugd of vroege volwassenheid. Een mogelijke oorzaak is bijvoorbeeld misbruik, of een traumatische gebeurtenis door bijvoorbeeld ouders of directe naasten. NPS is een onbewuste manier om te dealen met gevoelens van minderwaardigheid. Het doorbreken van dit

gedrag is geen eenvoudige opgave. Personen met narcisme vertonen in eerste instantie vaak gewenst gedrag. Ze lijken interessant en charmant. In een later stadium blijkt dat zo iemand steeds sterker egocentrisch (op zichzelf gericht) gedrag gaat vertonen. Ze willen de eerste plaats innemen. Als dat niet lukt, voelen ze zich achtergesteld en kan het tot een woede-uitbarsting komen. Of er wordt zeer overtuigend gelogen. De ander wordt nergens in ontzien.

Wat betekent dit voor omstanders? Wat houdt het in om te leven met iemand die aan NPS lijdt? Hoe houd ik het vol met een man, vader of broer met narcisme? Misschien vertoont een commissielid, bestuurslid, kerkenraadslid of verenigingsleider deze kenmerken? Laten we er duidelijk in zijn: het is ontzettend heftig als dit in je omgeving voorkomt, als dit dagelijks terugkeert. Dit mag niet onderschat worden.

Hoe houd ik het vol met een man met narcisme?

Het vraagt onnoemelijk veel. Het dwangmatige en de confrontatie ermee komen telkens terug. Elke keer vraagt dat zelfverloochening. Iedere keer is er ontkenning van de problemen. Elke keer worden problemen bij de ander gelegd. Iedere keer wordt alle aandacht opgeëist. Vooral voor de mensen in de meest naaste omgeving, zoals partner en kinderen, is dit heel zwaar. Er met de persoon over praten, helpt niet. Het fysieke en/of emotionele misbruik gaat door. Laten we dat niet onderschatten, ook niet als ambtsdragers in pastorale contacten. NPS kan zelfs leiden tot opname. Daarmee behoort het ook tot het aandachtsgebied van de Stichting Hulpverlening.

Tips voor gezinsleden

Wat zijn tips voor familie- en gezinsleden? Hoe houdt u het vol? Zorg dat

Je moest hem eens écht kennen

'We zijn zo blij met uw man in de kerkenraad. Hij weet altijd alle kanten te belichten en luistert zo goed naar de argumenten'. Mevrouw G. kijkt vertwijfeld naar het kerkenraadslid. Blijkbaar doet haar man zich in de kerkenraad heel anders voor dan thuis. Want gisteravond heeft haar man weer het serviesgoed in stukken gegooid. Het eten was niet naar zijn zin. Zij heeft een diepe snee in haar bovenarm. Haar wang vertoont een blauwe plek. Zou ze het nu toch maar vertellen? Nee, dat zal haar man nooit accepteren.

Wat is narcistisch gedrag? Het woord narcisme komt voor in het gewone taalgebruik. Daarmee wordt over het algemeen bedoeld: iemand die graag zijn of haar zin wil krijgen. Maar dat behoeft op zichzelf geen stoornis te zijn. Het wordt anders als dit gedrag obsessief (dwangmatig) wordt. Dan beheerst het iemands denken en handelen. Omschrijvingen die horen bij narcisme zijn: egoïstisch zijn, dominant zijn, macht willen uitoefenen, alles onder controle willen hebben, uiterst gevoelig zijn voor kritiek, ambitieus zijn, gebrek aan inlevingsvermogen. Compromissen zijn niet mogelijk.

u iemand hebt om er over te praten. Probeer het zelf en met elkaar voor Gods aangezicht te brengen. De Heere is zoveel machtiger dan de mens. Maar ook als de situatie niet verandert, is het de hartelijke wens dat u troost, wijsheid en kracht mag ontvangen van Hem, Die de Trooster zond, Die de opperste Wijsheid is en de Koning der Koningen.

Als het gaat om praktische zaken, kan gedacht worden aan:

- Verdiep je in de materie. Weet wat NPS inhoudt. Weet hoe u het kunt herkennen.
- De oorzaak van de problemen wordt bij u gelegd, maar dit is niet juist. Realiseert u zich dat.
- Zo'n consistent, schadelijk gedrag moet voortkomen uit een dieperliggend probleem. Dat mag voor de persoon met narcisme echter geen excuus zijn. Het kan wel helpen om iemands daden in dat licht te zien.
- Probeer het niet op te lossen door het conflict aan te gaan. Neem een niet-confronterende houding in. Ga niet in op opmerkingen of getreiter. Dit vraagt veel, want de persoon met narcisme geeft niet zomaar op.
- Spreek de persoon met narcisme nergens op aan. Waarschuw niet als het dreigt mis te gaan. Dat helpt niet.
- Probeer algemeen aardig voor hem of haar te blijven.
- Als geld of iets anders (bijvoorbeeld een sleutel) een manipulatiemiddel is, zorg dan voor een oplossing daarvoor. Zorg voor onafhankelijkheid.
- Manipuleren is schadelijk voor relaties. Zorg dat u hierin niet alleen staat.
- Weest u zich ervan bewust dat veel mensen u niet zullen begrijpen.
- Zorg voor afleiding, juist op de momenten dat het nodig is. Even een rondje lopen? Even een belletje doen?
- Een hobby kan helpen om je op iets anders te concentreren.
- Regel zaken zelf en deel het niet.
- Zoek professionele hulp (ook voor uzelf). Dwing hem of haar niet om mee te gaan. Ga alleen. De professionaal zal u begrijpen en proberen u te helpen.

Spanningsveld

Er kan een groot spanningsveld ontstaan, als er bijvoorbeeld geadviseerd wordt om uw relatie maar te beëindi-

gen. Dat is niet de oplossing, hoewel de nood groot is. De problematiek is zo heel ernstig. Wat kan het een spanning opleveren als alle energie verbruikt is, als het niet meer gaat. En om dan toch trouw te willen blijven. Dat wijst ook op het belang van onze christelijke zorgaanbieders. In alle omstandigheden willen we wijzen op Christus. Nodig is een biddend leven, afhankelijkheid van de Heere en veel zelfverloochening, hoewel u in uzelf machteloos en krachteloos zult zijn. Daarin is maar één oplossing en maar één Helper. Dat doet Hij op Zijn wijze. 'Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden' (Matth 7:7).

Tips voor ambtsdragers

Wat zijn tips voor ambtsdragers?

- Het is goed om te weten dat mensen met narcisme twee gezichten kunnen vertonen. Naar u toe zijn ze waarschijnlijk meegaand en vriendelijk. Naar u toe vertonen ze gewenst gedrag. U zult nooit verwachten dat zo iemand op andere momenten overwegend ander gedrag vertoont.
- Wees daarom terughoudend met conclusies, bijvoorbeeld dat het wel meevalt, of dat de oorzaak van het huiselijk geweld wel bij de ander zal liggen.
- Wees alert op gewelddadig gedrag. Er zal alles aan gedaan worden om dit te verhullen, ook door degene die er slachtoffer van is. Als het naar buiten komt, zijn de gevolgen van nog meer gewelddadig gedrag vaak niet te overzien.
- Probeer mensen door te verwijzen

naar professionele, christelijke hulpverleners.

- Wees alert op manipulerend gedrag; manipulatie en leugens maken dat u een vertekend beeld krijgt van de werkelijkheid.
- Buig uw knieën en breng het voor Gods aangezicht. Vraag om kracht, hulp en wijsheid. 'Vraagt naar de HEERE en Zijne sterkte; ... Zoekt dagelijks Zijn aangezicht' (Ps. 105:3 ber.).

Wees alert op gewelddadig gedrag

Zijn er ook tips voor mensen met narcistisch gedrag? Was het maar zo gemakkelijk: 'Vertoont u narcistisch gedrag? Stop daar dan mee'. Maar zo eenvoudig ligt het niet. Mensen met narcisme zullen een artikel als dit wellicht bewust overslaan. Of zij lezen het met hun eigen bril naar de werkelijkheid. Aan hén zal het niet liggen, natuurlijk, het ligt aan alle anderen.

Wat zou het een wonder zijn als de Heere de ogen opent voor de zonde en voor het leed dat elkaar wordt aangedaan. De bede is nodig: 'Heere, help mij!' (Matth. 15:25b). Wat kan verhooring ontzettend ver weg lijken, maar zou er voor de Heere iets te wonderlijk zijn?

(wordt vervolgd)

Waarde, G. van Veldhuisen
Ooltgensplaat, K.J. Nipius

Over de Heidelbergse Catechismus

"Dit nuttig boek van Heidelberg, getrokken uit het Bijbelmerg, dit zinrijk werk der werken, aanwijzende de heilsfontein, de Christus en Zijn Geest alleen, om hart en ziel te sterken".

Christiaan Klaarbout, 1725

"Welk is uw enig troostgenot? Dat ik met lijf en ziel aan God behoer in leven en in sterven; gekocht door Jezus' dierbaar bloed, om namaals 't hoogst volmakend goed, de heilkroon der genade 't erven".

J. Hazeu, boekhandelaar
te Amsterdam, 1790;
te zingen op de wijs van Psalm 95